

De kinger va der Sieperhof 1899 - 1950

Een halve eeuw geschiedenis
Van de familie Wiertz
Vastgelegd op de fotografische plaat

VERANTWOORDING.

Bij de familie Wiertz uit Holset werden veel foto's gemaakt in een tijd, dat dit iets bijzonders was. Als kind heb ik altijd met eerbiedige nieuwsgierigheid gekeken naar de portretten in oma's album, die zoveel leken op die van belangrijke en koninklijke personen.

Na het overlijden van enkele tante-zusters kreeg ik veel van die foto's. Ik wilde deze waardevolle opnamen meer tekening geven door uit te zoeken, wanneer ze gemaakt zijn, wie er op staan en hoe de relaties zijn tussen de verschillende personen.

Daarvoor ging ik op bezoek bij naaste en verdere verwanten, die mij nog meer foto's gaven, zodat mijn collectie gaandeweg groeide tot ongeveer 300 opnames. Ook wisten zij heel wat verhalen te vertellen, die getuigen van een boeiende familiegeschiedenis.

Mijn beschrijving is niet volledig, omdat mijn zoektocht naar gegevens in 1992 begon, toen er van de kinderen Wiertz nog maar vier in leven waren. Ook veel andere familieleden waren al gestorven. Met de jaren verbleken niet alleen foto's, maar ook herinneringen.

DE KINGER VA DER SIEPERHOF .

Deze titel heb ik gekozen, omdat op de foto's vooral de kinderen te zien zijn. Oma speelde de centrale rol in het gezin maar voor haar kinderen deed ze alles. Die moesten goed voor de dag komen.

DE KINGER VA DER SIEPERHOF .

De *SIEPERHOF* was in die tijd een indrukwekkend gebouw.

In Holset en Harles woonden verschillende families Wiertz, zodat de naam van de boerderij pas aangaf met welke Wiertz men van doen had.

EEN HALVE EEUW GESCHIEDENIS VAN DE FAMILIE WIERTZ.

De foto's geven een beeld van de familie tussen 1899 en 1950.

Joseph Wiertz en Anna van Wersch trouwden in november 1899. Joseph stierf in 1949 en de leiding over de boerderij kwam in handen van zoon Wiel. Anna vertrok in 1960 van de boerderij. De jongste zoon Albin trouwde in 1950 en verliet daarna de Sieperhof.

De familiegeschiedenis werd beïnvloed door de wereldoorlogen, die ook hun stempel op deze regio drukten. Soms was dit gebied zonder barrières en soms waren de grenzen levensgevaarlijk.

De religieuze houding van die tijd, bestempeld als *Het Rijke Roomse Leven*, vormde het dagelijkse kader van het gezinsleven en speelde een beslissende rol in de toekomst van enkele kinderen.

VASTGELEGD OP DE FOTOGRAFISCHE PLAAT.

De fotografie was in deze periode werk voor vakmensen. Veel foto's komen uit studio's van Aken, Valkenburg, Heerlen, Maastricht en Herve. De oudste opnamen rond het huis zijn eveneens door beroepsfotografen gemaakt.

Na de oorlog, en zeker na 1950, werden de fotocamera's populair en werden de meeste opnamen gemaakt door amateurs.

Ed Vliegen,
zoon van Maria Wiertz,
kleinzoon van Joseph Wiertz en Anna van Wersch.

Weert,
23 december 1995.

INLEIDING.

1. De foto's zijn meestal in chronologische volgorde gezet. Veel opnames waren te dateren omdat het jaar achterop vermeld is, of omdat ze gemaakt zijn bij een feest, waarvan de datum bekend is.
Bij een aantal portretten heb ik het jaartal afgeleid aan de hand van de geschatte leeftijden van de kinderen. Dan is het jaartal cursief weergegeven.
2. De eerste portretten zijn vóór 1900 gemaakt. Zij geven meestal leden van de familie Van Wersch weer, het ouderlijk gezin van oma.
3. Mijn beschrijving van de familiegeschiedenis volgt gedeeltelijk de chronologische lijn van de foto's en gedeeltelijk de belangrijkste ontwikkelingen in de familie.
Opnames, gemaakt bij gelegenheid van een huwelijksfeest, een intrede of het priesterfeest, heb ik aangekleed met verhalen. Daarnaast heb ik punten beschreven, zoals onderwijs, geloofsbeleving, economische situatie en gevolgen van de wereldoorlogen, in zoverre die de familiehistorie beïnvloed hebben.
Zo mogelijk heb ik daarbij gebruik gemaakt van officiële documenten, krantenverslagen, verstuurde kaarten en dergelijke.
4. Omdat de fotografie nog in de kinderschoenen stond en de opnames getuigen van een hoogstaande kwaliteit heb ik ook informatie opgenomen over de fotografie in die periode.
5. U treft verschillende soorten foto's aan:
Een hoofd indeling is te maken in de zwart-wit of bruin-wit opnames en de kleurenfoto's. De eerste groep stamt uit de eerste helft van deze eeuw. De kleurenopnames zijn in 1994 en 1995 gemaakt en tonen fotoestellen, albums of scholen uit die tijd.

De andere opnames zijn in vier soorten te verdelen:

- . de meeste zijn originele foto's;
  - . daarnaast zijn er enkele nieuwe afdrukken van originele foto's, door een vakman gemaakt, bruin-wit van kleur;
  - . nieuwe zwart-witte afdrukken door een amateur gemaakt;
  - . kleur-kopieën, in de originele kleur, te herkennen aan de geringe dikte van het papier.
6. Soms heb ik teksten van anderen gebruikt. Met name zijn dat:
    - . gedichten van Peter Verhulst, de echtgenoot van Heddy Wiertz;
    - . een gedicht en een lied van Jacques Teller, neef van de familie Wiertz.
  7. Aan het einde van album E zit de lijst van geraadpleegde literatuur en bezochte archieven.
  8. Gedetailleerde genealogische gegevens zitten in een aparte map.

DE HOOFDROLSPELERS.

HENDRIK JOSEPH HUBERT WIERTZ

ANNA PHILOMENA HUBERTINA VAN WERSCH

Gehuwd op 15 november 1899

VOORNAMEN.	GEBORREN		OVERLEDEN	
	TE	DE	TE	DE
1. Anna Maria Hubertina	Vaalst.	1. Feb. 1901		
2. Maria Rosa Hubertina	"	19 Jan. 1902		
X 3. Maria Josephina Hubertina	"	1. April 1903	Vaalst.	12. 5. 1903
4. Maria Anna Hubertina	"	30 Jan. 1904		
X 5. Johann Joseph Hubert	"	29. Aug. 1905	Vaalst.	25. 4. 1910
6. Johanna Genoveva Hubertina	"	6. Oct. 1906		
X 7. Mechteld Maria Hubertina	"	4. Dec. 1908	Vaalst.	8. 9. 1908
X 8. Joseph Willem Hubert	"	2. Feb. 1909	"	11. 5. 1910
9. Mathias Joseph Hubert	"	17. Juni 1911		
10. Beata Paula Hubertina	"	26. Oct. 1913		
11. Lambertus Wilhelmus Hubertus	"	18. Apr. 1915		
12. Maria Hildegard Hubertina	"	11. Juli 1916		
	"			
13. Hedwig Rosa Hubertina		Vaalst, 8. 3. 1918.		
14. Anna Emma Hubertina		" 3. 3. 1919		
15. Ignatius Othmar Ignatius		Aachen 7 10 20.		

ROSA MARIA

ANNIE

VEVA PAULA SJEF

OMA

OPA WIEL

HILDA

IRMA ALBIN

HEDDY

*Deze opname is gemaakt in 1924
toen de ouders 25 jaar getrouwd waren.*

*Deze foto vond ik 19 juni 1994
bij fotograaf Gilman in Herve, de opvolger van Braham.*

Kaart omgeving Holset rond 1900

WOONPLAATS.

De familie Wiertz woonde op *Der SIEPERHOF* in Holset, gemeente Vaals.

In de Zuidoost hoek dringt Nederland zich als de kop van een hond in het Duitse en Belgische land. Daarbij is Vaals de snuit, waarmee de streek telkens Aken besnuffelt om er iets van zijn gading te vinden. Het oog wordt gevormd door de Sieperhof, omdat we de streek en haar historie bekijken vanuit het gezichtspunt van de familie Wiertz.

Daarom is de kaart geen topografische kaart. Ze geeft een indruk van de geografische situatie rond 1900. Vaals is aan drie kanten door een grens ingesloten. De oostgrens loopt door de plaats, omdat het Duitse Vaalserkwartier aan Vaals vast gebouwd is. In het noorden gaat de Duitse grens kort langs het dorp. Aan de zuidkant is België hemelsbreed slechts 2 km verwijderd.

Met stippellijnen is vanaf het Drielandenpunt het Neutrale Gebied Moresnet aangegeven, zoals dat tot 1914 bestond. Voor die tijd liep de Belgische grens westelijk hiervan en de Duitse oostelijk.

Aan het begin van deze eeuw was Vaals in taal en cultuur noch een Nederlandse noch een typisch Limburgse plaats. Vaals werd een buitenwijk van Aken genoemd, omdat de bevolking geheel op die stad georiënteerd was. Voor de Eerste Wereldoorlog waren de meeste Vaalsenaren in Duitsland werkzaam. Gulpen, toen een centrumgemeente in Zuid-Limburg, ligt 12 km verderop.

Hoewel de gemeente Vaals staatkundig tot Nederland hoorde, sprak men er letterlijk zijn taal niet. De voertaal was Duits. In de kerken werd in het Duits gepreekt en gezongen, en het *Kirchenblatt* en het weekblad *Vaalscher Anzeiger* werden in die taal uitgegeven. Voor het *Kirchenblatt* werd tot in 1939 nog het Gothische schrift gebruikt. Daarin kwam pas in 1940 enige verandering. Als kind heb ik nog na de Tweede Wereldoorlog in de kerk van Holset in het Duits gebeden en gezongen.

Ook nu wordt in deze streek vaak Duits gesproken, omdat veel Akenaren in Vaals wonen, of er boodschappen doen. Het dialect is verwant aan het Rijnlands en zingen doet men nog steeds het liefst in die taal.

Ik geef een aantal uitspraken en woorden in het dialect weer, omdat die de eigen sfeer van deze gemeenschap tekenen. Ook voeg ik kopieën toe van teksten, zoals die door familie of vrienden achter op een kaart geschreven werden. Vaak is daarvoor het oudduitse of het Stütterlin schrift gebruikt.

We zullen bij de beschrijving zien, dat ook de familie Wiertz tot de Tweede Wereldoorlog vooral op Duitsland en België gericht was en dat de Eerste Wereldoorlog daarin een duidelijke onderbreking vormde.

De boerderij was economisch van Vaals en Aken afhankelijk omdat men er met melk, boter en eieren ventte. Ging het de Vaalsenaren en Akenaren slecht, dan ging het de familie Wiertz ook niet zo best .

HOLSET.

Holset, 2 km van Vaals, is in de middeleeuwen ontstaan. De naam is afgeleid van *hulistrum*, hulstbos. Het dorpje geniet enige bekendheid vanwege het schilderachtige vroegmiddeleeuwse kerkje, dat uit ongeveer 1136 dateert. Hier wordt de heilige Genoveva vereerd.

Veel plaats is er niet in dit kerkje, maar dat was ook niet nodig in deze gemeenschap van ongeveer 100 personen. Holset was de kleinste parochie van Limburg. Het dorp telde voor de Tweede Wereldoorlog 25 huizen. De ene helft lag rond het kerkje, de andere helft bestond uit boerderijen in de nabije omgeving.

Er liggen rond Holset enkele zeer oude grote boerderijen:

Op de weg naar Vijlen: *Eender, de Pluum, en de Dodlèger*. Gaat men binnendoor naar Vaals, dan komt men langs de *Weyerhof*.

Op de kaart, gemaakt door Tranchot tussen 1803 en 1820, staat de boerderij *In de Syf* aangegeven, genoemd naar het beekje, dat 400 m westwaarts door de weilanden stroomt. De Sieperhof is te vinden langs de weg van Holset naar Lemiers, ongeveer 500 meter gaans van de kerk. 150 meter verder richting Lemiers is de kruising met de weg van Harles naar Vaals door *ut Meuleveld*.

Vanuit de kamer van de boerderij keek je uit over de weiden en velden, die zich uitstrekten tot Vaals. Het uitzicht werd begrensd door de beboste heuvels op Duits en Belgisch gebied.

Holset was in de eerste helft van deze eeuw een boerengemeenschap. Men hielp elkaar bij het zaaïen en oogsten, men vierde samen feest en steunde elkaar in moeilijke tijden.

Gehucht.

*Een hand vol oude huizen
eens gaaf en wit
doch door de tijd verkleurd
gescheurd met stukken afgevallen pleister.*

*Tussen bonte akkers en groene weide
hier en daar verspreid een erf
een erf met kip en koe en kalf
met lucht van paard en mest
en rijpend hooi.*

*Een kerkje met mosgroen spitse toren
met haan in roestbruine vederpak
met haan die draait noch kraait
omdat zijn stem het heeft begeven.*

*Een weg met spoor van kar en paard
voert door de boomgaard naar de stad
de stad die gonst en bonst van druk gedoe.*

P. Verhulst.

Tekst achterop de bovenste kaart

Liefste Paula. (Holset 17-11-1942
 Gisteren van) ik Goddank heel veel
 thuis gekomen, ik had een heel goede reis
 gehad, en bedank uwe goede moeder
 nog eens voor die heerlijke dagen die ik
 in overloon gehad heb, ik heb werkelijk
 een paar mooie dagen gehad. Uzelf is nog
 niet terug, en vele hartelijke groeten van
 uwe goede moeder en meeleesters, en
 vooral vele hartelijke groeten voor onze
 mijn liefste kind, aan je innig lieflijke
 moeder dankjes en groeten, en blijven
 wij altijd goed voor en met elkaar
 bidden. Lievegroet liefste Paula. ♡

VOORoudERS.

Ouders Joseph Wiertz:

Joseph Wiertz was enigst kind. Zijn ouders waren:
Pieter Paulus Wiertz en Anna Catharina Bisschoff.

Paulus Wiertz werd geboren 7 januari 1829 in Harles als zesde kind van Pieter Joseph Wiertz en Anna Maria Nicolai.

Hij trouwde 23 oktober 1875, 46 jaar oud, met de 12 jaar jongere Catharina Bisschoff, dochter van Nicolaas Bisschoffs en Maria Rompen. Het huwelijk duurde maar kort, doordat Anna in het kraambed stierf, een dag na de geboorte van Hendrik Joseph op 8 oktober 1878.

De ongetrouwde zus van Paulus, Maria Catharina, kwam toen in huis. Zij voerde ruim 20 jaar het huishouden tot haar dood op 26 mei 1899.

Buurman Hubert Haenen beschrijft Paulus als een grote forse man met een volle baard. Hij droeg nooit een jas, maar een losse mantel.

Jammer genoeg heb ik geen foto van hem en zijn vrouw.

In de familie werd vaak de rijkdom van overgrootvader aangehaald.

Het vermogen werd in 1878 omschreven als:

Baten f 6.934,50, waarvan roerend f 4.381 (inventaris), lasten f 878,56; saldo f 6.055,94; onroerend huis, ged.schuur en boomgaard 62,04 a.

Ruw geschat mag je deze bedragen met 100 vermenigvuldigen, wil je ze tegen de huidige (1995) waarde afzetten.

Van dat vermogen is weinig overgebleven. Hierop zal ik later ingaan.

Ouders Anna Van Wersch:

Anna van Wersch stamde uit een groot gezin van 14 kinderen, wonend: *a gen Boom* te Vijlen.

Haar ouders waren: Peter Josef Hubert Van Wersch en Anna Maria Hubertina Lousberg; zij traden op 13 februari 1873 in het huwelijk.

Peter Josef Van Wersch werd geboren in Forst in Duitsland op 23 oktober 1844 en stierf op 5 januari 1904.

Anna Maria Lousberg, in Harles geboren 18 maart 1848, stierf jong op 5 oktober 1890, een half jaar nadat zij haar jongste dochter ter wereld had gebracht.

Van Peter van Wersch en zijn vrouw zijn wel opnames bekend. Die moeten al in of vóór 1890 gemaakt zijn.

De gewoonte van oma om vaak naar de fotograaf te gaan kan zij van thuis hebben. Ik heb meerdere jeugdfoto's van haar broers en zussen gezien. Die familietraditie werd wel nergens zo goed in ere gehouden als later op *de Sieperhof*.

Peter Joseph Hubertus

Van Wersch

☼ 23-10-1844

† 5-1-1904

Anna Maria

Lousberg

☼ 18-3-1848

† 5-10-1890

A GEN BOOM. **Hilleshagerweg 2 te Vijlen.**

Peter van Wersch is geboren in Forst, een dorpje ten Oosten van Aken. Als Duits soldaat moest hij meevechten in de Frans-Duitse oorlog, die duurde van juli 1870 tot januari 1871. Die korte oorlog liep uit op een totale nederlaag van Frankrijk.

De 26-jarige Peter kon zich die strijd nog lang herinneren. In die winter leden ze veel honger en kou. Hij vertelde zelf: *Wir haben Katzen und Mäuse gefressen*. Bij een van de veldslagen werd hij zo zwaargewond, dat hij aanvankelijk voor dood op het slagveld werd achtergelaten.

Waarschijnlijk verhuisde hij na zijn huwelijk naar Nederland.

Het echtpaar vestigde zich eerst in Mamelis op huisnummer 83. (Vanuit Lemiers een van de eerste huizen aan de rechterkant van de grote weg). Hoe lang het gezin daar gewoond heeft, is niet bekend. Het is daarna verhuisd naar een boerderij op de Hilleshagerweg in Vijlen.

Wellicht is Antje in Mamelis geboren. Dit is niet met zekerheid te zeggen, omdat het oude gehucht *Mamelis* ook de buurtschap *De Boom* en de *Mamelisserweg* omvatte en beide gehuchten onder de parochie Vijlen vielen. De vermelding in het doopboek *Mamelis* kan derhalve zowel op het huidige Mamelis, als ook op het huidige *A gen Boom* slaan.

De familie Van Wersch uit Vijlen werd altijd aangeduid met de bijnaam *A gen Boom*, naar het gehucht waar ze woonden. Die naam is afgeleid van een groepje bomen, dat op de hoek Hilleshagerweg - Mamelisserweg stond. Die bomen zijn in later jaren gekapt.

Antje had 3 broers en 10 zussen. Vóór haar werden 4 meisjes en 1 jongen geboren. Het oudste meisje stierf net binnen een jaar, en een maand voordat de tweede dochter Maria geboren werd. Na Antje kwamen 2 jongens en 6 meisjes, van wie er één na enkele maanden overleed.

Na de dood van de ouders bleven er 12 kinderen in de leeftijd van 28 tot 13 jaar achter; 3 meisjes waren toen al het huis uit. Één zus, Josefien, stierf daags voordat ze 19 jaar werd. De 11 andere kinderen zijn getrouwd, en kregen 66 nakomelingen.

Door de sterke band van Antje met haar broers en zussen zien we op foto's vaak leden van de familie Van Wersch.

Dit in tegenstelling tot de familie van Josef Wiertz, die in het foto-album bijna totaal ontbreekt.

Van het huis zijn alleen foto's van latere tijd beschikbaar.

Bijgaande opnamen dateren van ± 1926, toen Mathieu Van Wersch het bedrijf overgenomen had.

1926

Mathieu   zijn vrouw?   ?
Sjef   Annie met Wiel   ?
   Huub   ?   ?

Ut sjunste medje va Viele

Op bijgaande foto's is Antje van Wersch 18 jaar en Joseph Wiertz 21.

Niet ten onrechte werd Antje *ut sjunste medje van Viele* genoemd. Joseph deed zijn best om dat mooie meisje aan de haak te slaan.

Mientje van Wersch van Hommerig ¹ vertelde dat Joseph *de schien* (het geld) boven in zijn vestzak had zitten als hij ging vrijen.

Ook haar zusjes mochten er zijn. Ze kregen veel belangstelling van de jongens tot in België toe. De boerenjongens kwamen niet alleen voor stro naar *de Boom*, maar vooral voor de meisjes.

De oudste dochter Maria, die al na de dood van haar moeder het huishouden op zich genomen had, stond nu alleen voor de opvoeding van dit grote gezin. Ze had de ondankbare taak haar zusjes te 'beschermen'. Haar dochter vertelde mij, dat zij 's zondags niet naar de Vesper ² durfde te gaan, want dan kwamen de jongens stiekem door deur of raam naar binnen.

Antje zou graag naar het klooster gegaan zijn. Maar na het overlijden van Maria Catharina, de zus van Paul Wiertz, was er geen vrouw meer op de Sieperhof. De pastoor pleitte er voor dat Antje met Joseph trouwde.

Hoewel Antje niet de oudste van de meisjes was, stapte zij als eerste van het gezin Van Wersch in de huwelijkskoets.

---

¹ Hommerig is de boerderij, gelegen in Partij, gemeente Mechelen. Daar boerde later Willem van Wersch, een broer van Antje.

² De Vesper is een liturgische dienst van gezang en gebed, rond drie uur in de middag. Vaak ook lof genoemd.

Uitvergroting van de broche,
Hoop, Geloof en Liefde
die Antje van Wersch
op deze foto draagt.

KERKELIJK HUWELIJK TE VIJLEN

15 november 1899.

Joseph Wiertz en Anna van Wersch zijn 9 november 1899 in Vaals voor de wet getrouwd. Maar je was pas echt getrouwd als in de kerk het huwelijk voltrokken was. In het kerkelijk trouwregister van Vijlen is het volgende vermeld:

Anno Domini millesimo octingentesimo nonagesimo nono quintodecimo novembris, facta tribus proclamationibus, cum dispensatione in tertio et quarto grada cosanguinitatio lineae collateralis coram me in facie ecclesiae matrimonium contraherunt Josephus Wiertz parocianus in Holset et Anna VanWersch parochinana mea praesentibus qua testibus I..ste Wiertz et Hubertina VanWersch, parochiani mei.

J.T.Savelberg

In het jaar Onzes Heren achttienhonderd negen en negentig op vijftien november, nadat de drie afroepen gedaan zijn, met dispensatie in derde en vierde graad van bloedverwantschap in de zijlijn, hebben ten overstaan van mij voor het aangezicht van de kerk het huwelijk gesloten Josephus Wiertz, parochiaan van Holset en Anna VanWersch, mijn parochiaan in aanwezigheid als getuigen van I...ste Wiertz en Hubertina VanWersch, parochianen van mij.

J.T.Savelberg.

Joseph Wiertz en Anna van Wersch waren familie van elkaar. De moeder van Joseph en de grootmoeder van Anna waren een Bisschoff.

De foto is waarschijnlijk gemaakt bij gelegenheid van het huwelijk.

Joseph Wiertz straalt de trots uit, dat *ut sjunste medje va Viele* toch maar zijn vrouw geworden is. Hier is hij het rijkeluiszoontje, die met zijn geld heeft bereikt wat hij wil.

Dit is niet de opa, die wij als kleinkinderen kenden. Dat was een stille gesloten man, die de leiding van gezin en boerderij aan zijn vrouw overliet. Oma was het middelpunt van het gezin.

Antje van Wersch was een *stolze* vrouw. Het Duitse woord 'stolz' betekent zowel fier en statig als trots. Als familieleden oma beschrijven, gebruiken ook zij regelmatig dat woord.

Verder wordt verteld, dat zij weleens naar het theater in Aken ging. Dat was natuurlijk voor een boerenfamilie iets aparts; dat deden alleen de deftige families uit de stad.

Hoewel het later financieel niet zo best ging, kregen de kinderen toch goed onderwijs en gingen ze uitstekend gekleed.

De vele foto's getuigen van de welstand, die men naar buiten uit wilde dragen. Vaker kreeg ik van familie of kennissen te horen:

Zoe schieck as die va gen Siep, waor nemes.

Jean Pison

AACHEN
Dahmengraben 28.

Op den 9 November 1881

is het HUWELIJK voltrokken tusschen

Mandriën Joseph Wierck

geboren te *Voerls*

den 8 October 1878

zoon van *Pieter Paulus Wierck*

en van *Anna Catharina Bischoff*

weduwe van

en

Anna Paulina Herberichs Vlasworsch

geboren te *Voerls*

den 5 August 1881

dochter van *Antonie Joseph Hubert Vlasworsch*

en van *Anna Maria Paulina Linsberg*

weduwe van

EEN JONGE MOEDER.

1 februari 1901.

Maria was de oudste dochter, geboren in het tweede huwelijksjaar. Zes dagen later huwde koningin Wilhelmina prins Hendrik.

Zoals in die tijd gebruikelijk kwamen de kinderen kort na elkaar. Omdat Antje op jeugdige leeftijd getrouwd was, volgden er heel wat zwangerschappen. Op haar dertigste had oma al 9 kinderen gebaard. Toen de benjamin Albin geboren werd, was ze 39 jaar. In totaal zouden er 15 kinderen geboren worden: 10 meisjes en 5 jongens.

Hoe jong ze was is op verschillende opnames goed te zien, onder meer op de foto's uit 1916 en 1917 en ook op de groepsfoto bij gelegenheid van hun 25-jarig huwelijksjubileum.

Oma was zelf vaardig met naald en draad. Dat kun je zien aan de portretten van de oudste kinderen: ze waren steeds prachtig gekleed.

Twee dochters gaan later het naaivak leren en die hebben toen de kleding voor het gezin gemaakt.

Tante Hilda gaf mij het schietgebedje, dat oma bij het naaien bad:

*An jeder Stich es sei für Dich
dass heist so viel als sagte ich:
Mein Jezulein ich liebe dich.*

LOEIENDE KOEIEN.

De *Sieperhof* was met 14 hectaren een respectabel bedrijf. En daar veel werk met de hand gedaan werd, was het heel gewoon, dat een boerderij van die omvang knechten en maagden in dienst had.

In zijn jonge jaren genoot Joseph Wiertz graag van het leven. Soms was hij in het café aan het kaarten, als er gewerkt moest worden.

Antje was dat zo beu, dat ze op een dag de knechten de opdracht gaf de koeien niet op stal te zetten en te melken. Joseph zou bij zijn thuiskomst wel merken, dat het spaak liep, als hij er niet was. Koeien laten hun protest luid en duidelijk horen als ze niet op tijd gemolken worden; Joseph moet zodoende al van ver gehoord hebben, dat er iets niet klopte, toen hij vanuit Holset naar de Siep liep.

Ook op andere manieren liet Antje merken, dat ze het niet altijd met haar man eens was. Zo is ze eens weggelopen naar haar ouderlijk huis in Vijlen. Maar *a gen Boom* vond men, dat Antje meteen naar *de Siep* terug moest gaan.

Maria, haar oudste zus, is toen met haar naar Holset teruggekeerd. Antje ging met tegenzin, en liet haar afkeuring blijken door Maria in het bed van het dienstmeisje te laten slapen.

1902
Maria Wiertz
✿ 1-2-1901

1905
Joseph en Anna Wiertz

EEN SNEL GROEIEND HUISHOUDEN.

In opa's jeugd was het leven op *de Siep* stil in een huishouden van 3 personen. Dat veranderde na zijn trouwen snel met de komst van de vele nakomelingen.

Begin 1910 bestond het gezin Wiertz uit 9 personen:

Paulus Wiertz, de grootvader, Joseph en Anna Wiertz, de ouders,
en de kinderen: Maria, Rosa, Annie, Jozef, Veva en Hubert.

Twee meisjes, Josephina en Mechtilde, waren al kort na hun geboorte overleden (in 1903 en 1908) ³.

De twee jongens, Jozef en Hubert, zouden kort daarop sterven. Daarover dadelijk meer. ⁴

Verder behoorden tot het gezin knechts en een dienstmeisje. Of de knechts intern waren is niet zeker. Achter de paardenstal was wel een knechtenkamer.

Voor een overzicht van het gezin zie de kopie van het trouwboekje.

---

³ De zuigelingensterfte was in die tijd in Limburg erg hoog. In 1911 stierven er 205 van de 1000 kinderen.

⁴ Kinderen, die binnen het jaar stierven heb ik in de stambomen niet vermeld, omdat ze noch op foto's te zien zijn, noch in de familiegeschiedenis een rol spelen.

	<i>1907</i>	
Maria	Annie	Rosa
	✻	
1901	1904	1902

	<i>1909</i>	
Joseph		Veva
	✻	
1905		1906

SLACHTOFFERS VAN DIFTERITIS.

Jozef liep door een val van de trap een schedelbasisfractuur op. Hij werd naar het ziekenhuis van Aken gebracht. Daar kreeg hij een bed, waarin voor hem een jongen met difteritis had gelegen. Zodoende werd hij besmet. Oma nam hem mee naar huis om hem zelf te verzorgen.

Ze liet de overige kinderen naar Vijlen brengen om verdere besmetting te voorkomen. Ze gingen logeren bij de tantes *a gen Boom*.

Toen de kinderen heimwee kregen, ging een van de tantes naar de Sieperhof om te kijken hoe het met Jozef gesteld was.

Zij nam de difteritis mee naar huis en daardoor werden ook andere kinderen ziek. Deze werden een voor een naar Holset teruggebracht.

Jozef stierf op 25 april 1910, ruim 4½ jaar oud. Enkele weken later op 11 mei overleed ook de 9 maanden oude Hubert.

De andere kinderen genazen gelukkig wel.

Als je de twee foto's met elkaar vergelijkt, zie je dat op de tweede Annie weggeretoucheerd is. De opname is waarschijnlijk kort voor de dood van Jozef gemaakt, en na zijn overlijden opnieuw afgedrukt zonder zijn zusje. Daardoor is die opname veel minder van kwaliteit.

Wachten.

*Ik heb gewacht
Gelijk een moeder
Op het ongeboren kind.*

*Ik heb geteld
Tot negen maal
Duizend keer en
wel meer.*

*Ik wist
dat het komen zou
De weeën en het zeer*

*Ik heb geteld
en gewacht
Gehoopt dat
het voorbij zou gaan
De weeën en het zeer.*

P. Verhulst

Joseph   **1909**   **Annie**

1910
Joseph

NAAR SCHOOL.

De kinderen van Holset gingen in Lemiers naar school. Vanaf de Sieperhof was dat 700 meter, een kwartiertje lopen. Maria en Rosa gingen twee, respectievelijk één jaar daar naar school. Hein Meessen, de latere koster van Holset, was hun klasgenoot.

Oma vond de lagere school, die bij Bloemendaal in Vaals hoorde, echter beter. Dus gingen de meisjes voortaan in Vaals naar school.

Blumenthal was tot 1939 een befaamd pensionaat voor meisjes vanaf 12 jaar, onder leiding van Duitse zusters van een Franse congregatie: *Religieuses du Sacre Coeur*. Het internaat was gevestigd in een chic buitenverblijf met parken, vijvers, en tennisbanen.

De geschiedenis van Bloemendaal is beschreven in de brochure van het huidige hotel, waarvan u een gedeelte vindt op de volgende pagina.

In de tijd van Bismarck weken vele religieuzen naar Nederland uit met hun internaten. Om de Duitse pupillen te behouden vestigden ze zich vlak over de grens. Vaals, zo dicht bij Aken, was een ideale plaats. De school was aanvankelijk vooral gericht op een gedegen algemene ontwikkeling van meisjes uit de hogere standen. Uit de hele wereld werden de dochters uit die kringen naar *Blumenthal* gestuurd. Er waren soms meisjes uit 14 verschillende landen.

De school werd later erkend als *Deutsche Auslandsschule*. Er kwamen twee verschillende opleidingen: een *Frauenschule* (huishoudschool) en een *Arbitur* (gymnasium), beide in Duitsland erkend.

In 1939 verdwenen alle internen en daarmee het internaat.

Mijn moeder vertelde vaak, dat zij met andere kinderen van de lagere school ging kijken, als de *pensionairen* van vakantie terugkwamen. Dat was voor dorpskinderen een heel schouwspel: de meisjes werden gebracht in deftige koetsen met mooie paarden.

Op een van de volgende bladzijden ziet u de heer Jos Beckers met zijn koets op het voorplein van Bloemendaal. Hij had vlak bij een koetsiersbedrijf op de hoek Maastrichterlaan - Bloemendaalstraat.

Deze hoek is bij oudere Vaalsenaren nog steeds bekend als *A jenne Stief Beckesch*, omdat de heer Beckers dik en stijf was en de bijnaam *D'r Stief* had gekregen.

De faam van het internaat straalde uit naar de lagere school.

Het Duitse karakter van *Blumenthal* beïnvloedde ook daar de gang van zaken. Maria had vijf keer per week Duits en maar een keer Nederlands. Het Duits werd in die tijd nog met Gothische letters gedrukt, en bij het schrijven gebruikte men het Stütterlin-schrift. Op een aantal pagina's in dit album komt u voorbeelden van dat schrift tegen, omdat ouders en kinderen die schrijfwijze gebruikten bij het versturen van kaarten aan familieleden.

Vanaf de Eerste Wereldoorlog richtte Bloemendaal zich meer op ons land. De jongere leerlingen kregen daarom meer Nederlands.

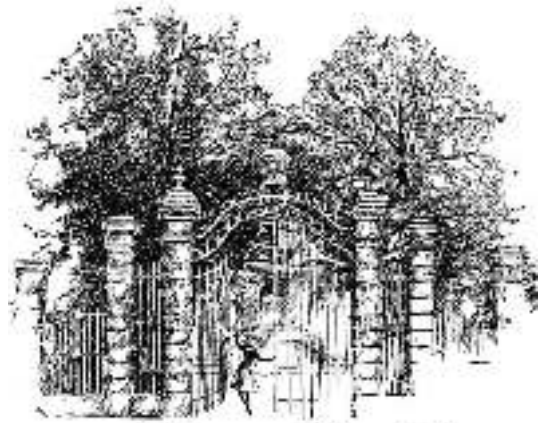
Om zes uur waren de kinderen uit de veren en liepen dan naar de kerk van Holset, om daar de mis van half zeven te volgen. Vanaf 1911 gingen ze zonder eten of drinken naar de kerk. Met ingang van dat jaar mochten de kinderen vanaf zes jaar te communie gaan, mits ze nuchter waren. De kinderen kregen daarom hun boterham mee en aten die onderweg naar school op.

De maatschappij

Penitentiën Bloemdaal

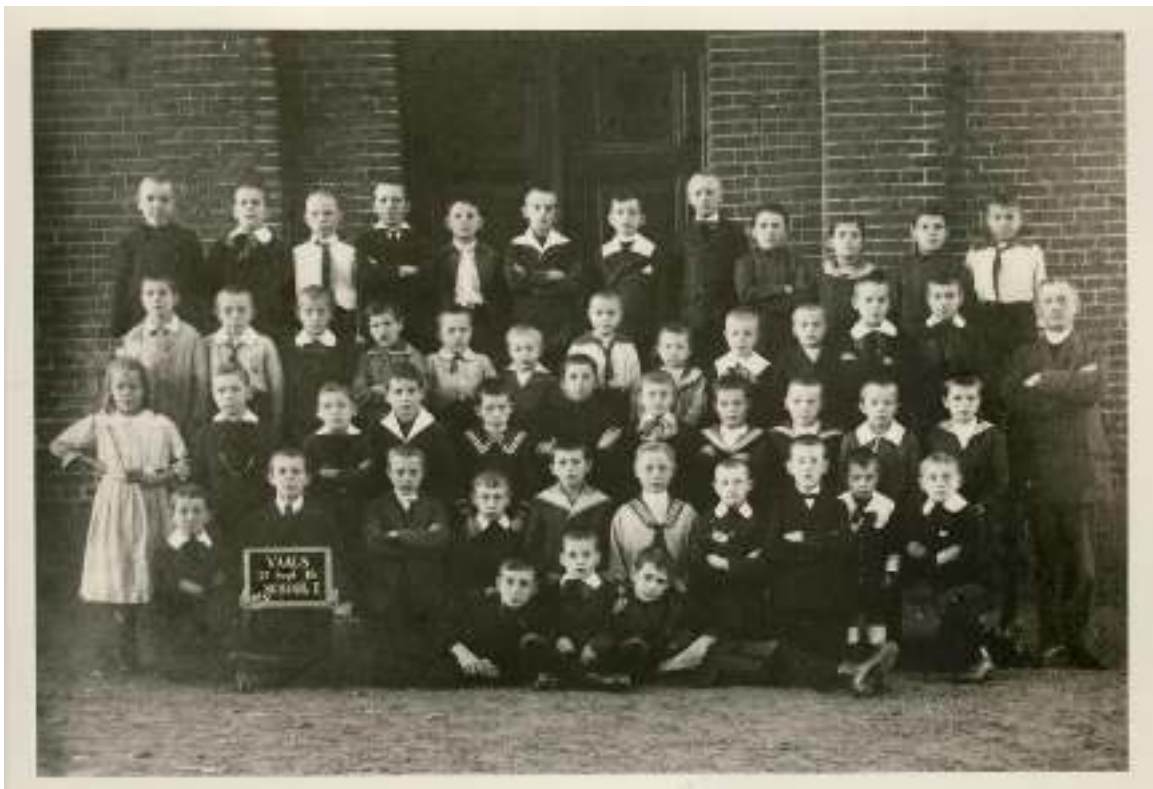
De schoolzaal

De slaapzaal vroeger...

**Onderwijzeressen lagere school
Cuijpers, Hildebrand, Schijns (2x) Leumen**

**Openbare lagere school
Geheel rechts de heer Claessen**

De tocht langs de kerk en de *Weyerhof* naar school was ongeveer 3 km, zo'n drie kwartier lopen over onverharde wegen. De terugweg door *ut Meulevelt* was korter. In de winter was de schoolweg over de stille onverlichte paden geen pretje. Soms moesten ze door regen en soms door de sneeuw, die in de holle wegen hoog opwaaide.

Sjef en Wiel moesten nog een eindje verder naar de openbare jongensschool in de Tentstraat. Daar was meester Claessen hoofd der school.

Die school stond beter aangeschreven dan de parochieschool. Ondanks het openbare karakter werd er toch godsdienstles gegeven. Anders hadden de kinderen daar nooit naar toe mogen gaan.

In de loop der jaren ontstond er met de familie Claessen een vriendschapsband, zodat we op verschillende foto's leden van die familie tegenkomen. Sjef heeft een tijdje bij het hoofd der school gelogeed toen hij vanwege een beenbreuk niet kon lopen.

In de latere jaren konden de kinderen met heel slecht weer de bus naar school nemen, maar ook dan moesten ze eerst naar Lemiers lopen.

Zoon Albin heeft als benjamin de school in Lemiers bezocht.

De middagpauze duurde van 12 tot 2 uur. De boterhammen werden opgegeten in het *VAALSER GESELLSCHAFTSHAUS* van de familie Gillissen. Opa bracht iedere dag 1 liter melk voor de kinderen, en het gezin van de caféhouder kreeg als betaling de melk gratis.

Op bijgaande foto staat de heer Arnold Gillissen in de deuropening van het café, en links in de deur van de kapsalon staat Hubert Verhulst, 'n broer van Piet Verhulst.

EEN NIEUWE STAMHOUDER.

17 juni 1911.

Deze foto is waarschijnlijk gemaakt in 1913. Je kunt duidelijk zien, dat oma blij is, dat er een nieuwe STAMHOUDER geboren is. Na de dood van Jozef en Hubert waren er in het gezin alleen meisjes.

Een grote kinderschaar werd gezien als een zegen van God. Jongens waren meestal meer geteld dan meisjes. Een zoon kon de familienaam doorgeven en het bedrijf voortzetten. Daarom kreeg de oudste vaak de naam van de vader.

Toen er weer een zoon ter wereld kwam, werd ook hij Jozef genoemd; hij kreeg de roepnaam Sjef. Maar deze zoon zou noch de boerderij voortzetten, noch de naam aan anderen overdragen. Niemand kon toen voorzien dat de naam *Wiertz* ondanks de vele kinderen in deze tak helemaal zou uitsterven.

Sjef had totaal geen boerenaanleg. Hij bleek goed te kunnen leren en gaf al vroeg te kennen priester te willen worden. De religieuze aard van oma stimuleerde deze keuze van haar zoon. Haar trots groeide hierdoor alleen maar.

VAN JEAN PREIM NAAR RHEINLAND.

We hebben al meerdere foto's gezien van Jean Preim uit Aken. Deze fotograaf had twee zaken: één in de Comphausbadstrasse en één op de Dahmengraben.⁵ Zelf noemde hij zijn winkels 'ateliers'. Die aanduiding draagt ook de zaak, waar vlak voor de Eerste Wereldoorlog een aantal portretten zijn gemaakt: Atelier Rheinland.

De fotografie was toen een kunst, waar heel wat bij kwam kijken. Nu is het 'n kwestie van instellen, klikken, en klaar is de foto.

Toen gingen de geportretteerden eerst in hun allerbeste goed in een mooie opstelling zitten, of staan. Gezien de lange sluitertijd moest men onbeweeglijk blijven; daarom zijn de oudste opnames vaak stijf. De fotograaf keek dan vanonder een zwart doek op een matte glasplaat of de opname scherp was, en de compositie naar wens. Dan stopte hij een fotografisch voorbereekte glasplaat in de camera en kon hij de opname maken.

De oudste opnamen zijn contactafdrukken, waarschijnlijk gemaakt met een zgn. klapcamera.

⁵ Er is nu nog een zaak Preim in de Ursuliner strasse.

1913
Oma Sjef

1914
Sjef

TWEE KEER EERSTE COMMUNIE.

Tot 1910 deden kinderen pas rond hun twaalfde jaar de communie, omdat verondersteld werd, dat ze dan tot de jaren van verstand gekomen waren. Paus Pius X achtte dit gebruik niet in overeenstemming met de bijbel: Jezus had steeds kinderen van alle leeftijden met open armen ontvangen.

Daarom vaardigde de paus in 1910 een decreet uit, waarin hij de communie vervroegde. Kinderen vanaf zes jaar mochten nu volledig aan de eucharistie deelnemen. Het duurde enige tijd voordat deze maatregel in alle parochies doorgevoerd was.

In Holset deden daarom in 1911 of in 1913 twee groepen kinderen de eerste communie: op Palmzondag de oudere groep en twee weken later op Beloken Pasen de jongere. Bij de oudere hoorden Maria en Rosa Wiertz; bij de jongere Annie en Veva.

Volgens buurman Hubert Haenen was dat in 1913, omdat hij met Annie Wiertz tot de tweede groep behoorde. De koster noemt 1911 als het jaar van de twee communies.

Hoe gemakkelijk je een fout maakt bij het schatten van leeftijden, blijkt uit de datering van dit portret van opa met zijn twee oudste dochters.

Ik schatte eerst de leeftijd van de meisjes rond de 14 en 13 jaar. De foto, gemaakt in Atelier

Rheinland, zou dan in 1915 genomen zijn. Maar toen was de grens vanwege de oorlog gesloten.

Op een trouwfoto van tante Ida en oom Peter stonden Maria en Rosa als bruidsmeisjes. De kleding is dezelfde als op dit portret. Die bruiloft vond plaats op 6 april 1913.

Daar dit portret in 1913 gemaakt is, is Maria hier 12 en Rosa 11.

1913
Opa

Maria

Rosa

Pius X

OP ZIJN PAASBEST.

Wellicht is deze foto gemaakt met de communie van de jongere groep.

Twee kinderen in een kledij en met een opsmuk, die bij grote mensen past. Kinderen waren in die tijd vaak gekleed als kleine volwassenen: met prachtig bewerkte jurken die wel op elkaar lijken, maar in detail anders zijn. Grote uitbundige hoeden, tasjes en kettinkjes completeren het geheel. De pop vormt het enigste tegenwicht.

Op deze foto is duidelijk het verschil in aard tussen Annie en Veva te zien. Annie kijkt hier zoals haar moeder, trots en zelfverzekerd. Veva oogt kinderlijker. In latere opnames komen we deze trekken vaker tegen.

Eind 19e eeuw was het bij de burgerij bon ton om op de tafel in de salon een fotoalbum te leggen met daarin de portretten van het gezin en de familie, aangevuld met foto's van bekende persoonlijkheden en het koninklijk huis. Gasten konden die albums inkijken en zien dat de familie van goeden huize was.

Daarom werden fotoalbums in die tijd uitgevoerd als kostbare boeken, goud op snee, voorzien van sloten en met versieringen op de kaft. Deze opname is gemaakt bij de familie Schrouff 'Op gen Dodlèger'.⁶

De personen op de foto's zijn Louiske Van Wersch en Louis Maréchal.

---

⁶ De grootmoeders van de familie Wiertz en Schrouff, Anna en Maria Barbara Lousberg, waren zussen van elkaar.
De boerderijen de Sieperhof en de Dodlèger grensden met hun weilanden aan elkaar.

1912
Annie   Veva

DRUKTE BIJ HET HUWELIJKSALTAAR.

Huwelijk Ida van Wersch en Peter Wiertz.⁷

6 april 1913.

Antje was in 1899 als eerste uit het gezin Van Wersch van *A gen Boom* getrouwd. In 1902 en 1904 traden Mientje en Tientje in het huwelijk. Dan is het een tijdlang rustig aan het huwelijksaltaar. Maar tussen februari 1910 en februari 1914 gaan de vijf andere meisjes en de drie jongens naar de kerk om hun geliefde het jawoord te geven.

Acht bruiloften in vier jaar tijd, waarvan er vijf binnen veertien maanden! Dat moet toch een aardige duit gekost hebben. En dat het niet van die kleine feesten waren, laat de foto op de volgende bladzijde zien. Er zijn 46 gasten te tellen.

Hiernaast zien we de kinderen Van Wersch met hun man, vrouw, of verloofde. Alleen de vrouw van Pierre, Maria Janssen, ontbreekt.

Mechthilde en Elisabeth stappen enkele maanden later in het huwelijksbootje. Dat zijn de twee dames met een lichtgekleurde jurk.

Op de tweede foto staan ook enkele vrouwen, die niet in het zwart gekleed zijn. Zover ik kan nagaan waren die eveneens nog niet gehuwd.

Hoe anders men in die tijd gekleed ging wordt duidelijk als je de leeftijden kent. De jongste vrouw op de eerste foto is 23, de oudste 38. De oudste man is 51, de jongste 24.

Indrukwekkend zijn de fikse snorren, die de heren op de volgende pagina dragen. De breedte varieert van 5 tot 12 centimeter. Drie oudere heren hebben een baard. Twee zwagers, Johan Schmetz en Louis Maréchal, doen niet aan de snorrenmode mee.

Twaalf jaar later, bij het huwelijk van Maria Wiertz en Guillaume Vliegen, zijn er meer snorlozen en de snorren kleiner van formaat.

---

⁷ Peter Wiertz was een achterneef van Joseph Wiertz. De grootmoeder van Peter, Johanna Catharina Barbara Wiertz, getrouwd met Henri Wiertz, was de oudste zus van Paul Wiertz, de vader van Joseph. Er zit een generatieverschil tussen Joseph en Peter, omdat Paul op oudere leeftijd getrouwd was.
Zie stamboom familie Wiertz.

Joseph + Anna
Wiertz - v Wersch

Joseph + Maria
Vandenhove - v Wersch

Pierre
v Wersch

Hubertina + Jacques
Géron - v Wersch

Willem Mathilde + Joseph
v Wersch Munnix - v Wersch

Pieter
Wiertz

Ida
v Wersch

Johan + Mina
Schmetz - v Wersch

Mathieu
v Wersch

Louise Elisabeth + Egidius
v Wersch - Jaminon Hensgens v Wersch

Louis + Louise
Maréchal - v Wersch

Hubertina
v Wersch - Kullen

TROUWFOTO
PIETER WIERTZ EN IDA VAN WERSCH
6 APRIL 1913

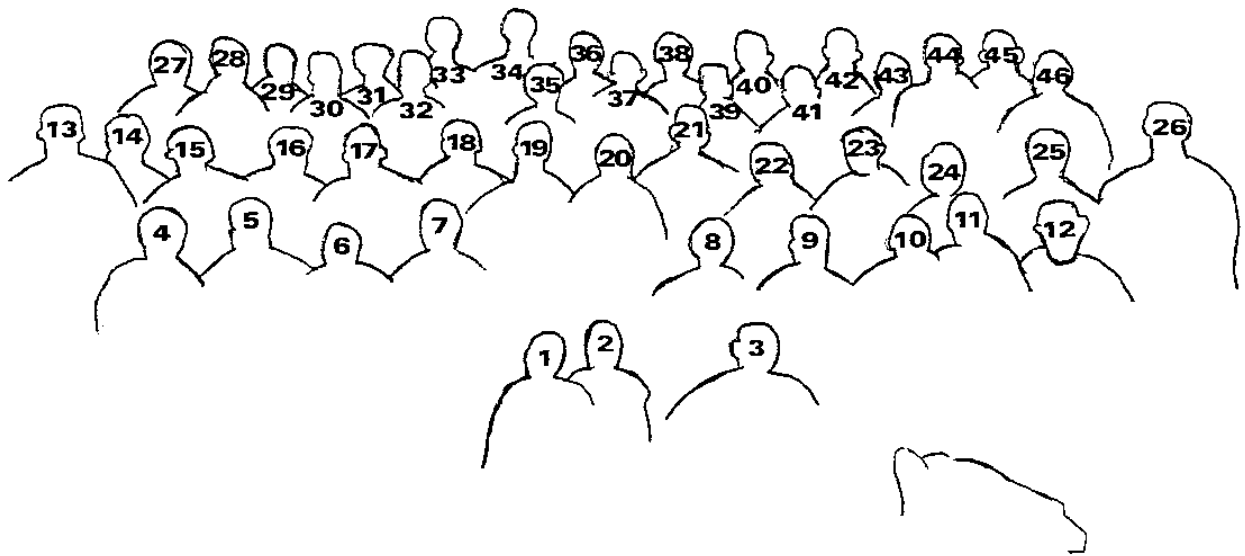
LIJST AANWEZIGEN:

1	Rosa Wiertz	2	Maria Wiertz
3	Mathieu Van Wersch	4	
5		6	
7		8	Maria Agnes Wiertz-Keufgens
9	Keufgens	10	Barbara Schrouff-Lousberg
11	Hubertina Van Wersch-Kullen	12	Willem Schrouff
13		14	Willem Van Wersch
15	Alphons Wiertz	16	Elisabeth Hensgens-Van Wersch
17	Egidius Hensgens	18	Joseph Munnix
19	Pierre Wiertz	20	Maria-Hilda Wiertz-Van Wersch
21	Johann Schmetz	22	Philomena Schmetz-Van Wersch
23	Jacques Géron	24	Hubertina Géron-Van Wersch
25	Pierre van Wersch	26	Guillaume Flas
27	Hubertina Josephina Wiertz *?	28	Louise Van Wersch-Jaminon
29	Joseph Wiertz	30	Joseph Vandenhove
31	Maria Hubertina Wiertz *	32	Maria Vandenhove-Van Wersch
33	Francois H.Cr. Jennes	34	Henri Counet
35	Mathilde Munnix-Van Wersch	36	Louise Counet-Wiertz *
37	Henri Wiertz *	38	Josephine Wiertz *
39	Louis Maréchal	40	Mathieu Schifflers
41	Louise Maréchal-Van Wersch	42	Leonard Wiertz *
43	Anne-Marie Brand ?	44	Joseph Wiertz
45		46	Anna Wiertz-Van Wersch

Anne-Maria Schijns nr. 27?

De nummers met * zijn zussen of broers van de bruidegom.

De nummers 15, en 29 zijn neven vaderszijde, 26 van moederszijde.

EEN GROOT NAGESLACHT.

Het zaadje werd een forse boom.

Van de 11 huwelijken bij de familie Van Wersch bleef alleen dat van Mientje met Johan Schmetz kinderloos. De 10 andere echtparen kregen 66 nakomelingen, van wie er 7 binnen één jaar stierven. De vroeg gestorvenen heb ik niet in de stamboom opgenomen, omdat ze in familie verhalen niet genoemd worden. Van die 59 overblijvende kinderen waren er 27 jongens en 32 meisjes. Op *de Siep* en *Hommerig* waren de grootste gezinnen te vinden, beide met 12 kinderen. Kleine huishoudens waren die van Ida Wiertz met 1 zoon, en van Maria Vandehove met 1 zoon en 1 dochter.

De oudste van al die neven en nichten was *ut Maria van gen Siep*, in 1901 geboren. De jongste, Sjur van Hommerig, zag in 1933 het levenslicht. Daar de meeste leden van de familie Van Wersch tussen 1910 en 1914 in het huwelijk traden, kwam er een grote geboortegolf tussen 1911 en 1920. Er werden in die periode 38 baby's geboren, van wie 7 in 1914 en 6 in 1916.⁸

Gezien het intensieve contact tussen de families troffen neven en nichten elkaar regelmatig. En daar velen van dezelfde leeftijd waren, was het bij feesten vaak een gezellige boel.

In de volgende generatie groeide de familie Van Wersch verder. Er kwamen 162 kleinkinderen in de verschillende takken. Het vruchtbaarst was de tak Van Wersch van Hommerig met 42 kleinkinderen. De familie Wiertz uit de Siep bracht met haar 12 kinderen maar 18 kleinkinderen voort. De volgende generatie van de familie Van Wersch telt 276 leden.

Beginnend bij het echtpaar Peter Van Wersch en Anna Lousberg, in 1873 getrouwd, groeide de stamboom in 4 generaties gedurende 120 jaar tot 276 personen.

De familie is naar het woord van de bijbel uitgezwermd over heel de aarde. Er wonen leden van de stam Van Wersch in Nederland, België, Frankrijk, Duitsland, Italië, Australië, Canada en Amerika.

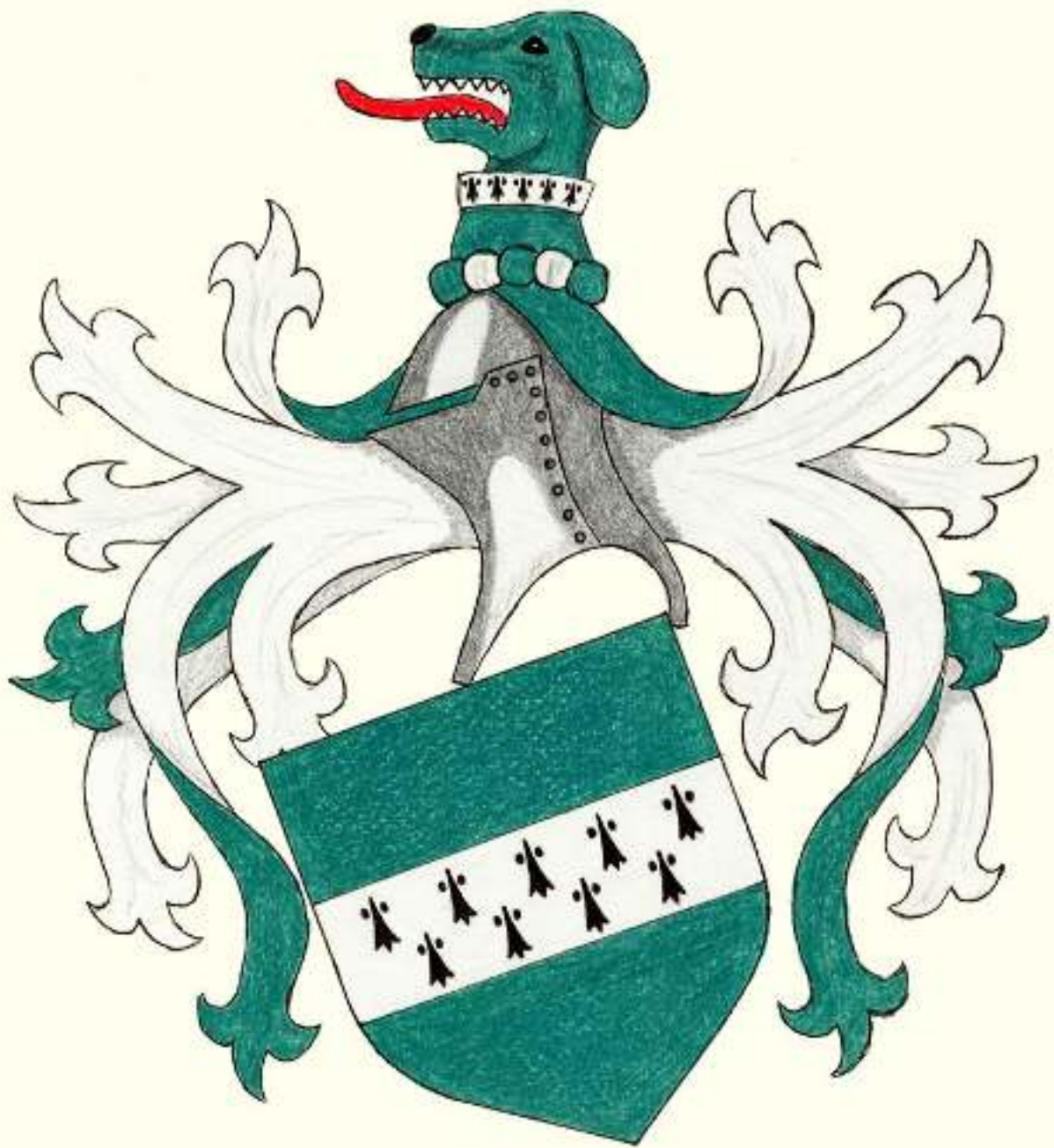
Van een boerenfamilie is geen sprake meer. Van de derde generatie zal hoogstens nog 10% werkzaam zijn in de agrarische sector, en de generatie daarna telt nog maar een enkele boer.

*Dat de familie Van Wersch ook nu nog een hechte band heeft, blijkt uit de drukbezochte reünie die op 21 oktober 1995 in Vijlen is gehouden. Daar waren 125 familieleden aanwezig. De historie van dit geslacht is terug te leiden tot rond 1200. De stamvaders blijken van adel te zijn.
Het wapen is op de volgende pagina weergegeven.*

---

⁸ Deze geboortegolf in de familie komt overeen met de bevolkingsexplosie in Limburg in de jaren 1900 - 1930. De bevolking verdubbelde zich in die tijd, met een piek tot boven de 5% in 1917.

Van Wersch

ONDER DE BESCHERMING VAN DE HEILIGE HUBERTUS.

Kinderen kregen vroeger bij het doopsel meerdere namen. Meestal ontving de oudste de naam van vader of moeder; de tweede en derde naam waren dan die van peter en meter. De volgende nakomelingen ontvingen hun eerste naam van peter of meter.⁹

Door deze traditie werden namen generatie op generatie overgeërfd.

Opvallend is, dat in de familie Van Wersch de doopnaam *Hubertus* van vader op zoon, en van moeder op dochter werd overgedragen. Voor het eerst vind ik die traditie in het gezin waaruit Anna Lousberg voortkwam. Zowel haar vader, Jan Willem Hubertus Lousberg (* 1817), als zichzelf en de andere kinderen droegen die naam of doopnaam.

Ook haar man, Peter van Wersch, was onder Hubertus' bescherming gesteld. Zij gaven die doopnaam door aan al hun nakomelingen. De meeste kinderen zetten die traditie voort. In de takken VandenHove en Géron is die heiligennaam bij de helft van de kinderen terug te vinden. In de andere takken kregen alle jongens en meisjes de doopnaam *Hubertus* of *Hubertina*.

In die tijd kwam regelmatig hondsdolheid voor, en dat had vaak ernstige gevolgen. De heilige Hubertus, patroon van de jagers, werd aangeroepen als beschermer tegen deze gevreesde ziekte.

Van de volgende generaties Van Wersch heb ik op dit punt weinig gegevens. Van de familie Wiertz van de Sieperhof heb ik die wel.

Daar moest Hubertus plaats maken voor Maria. Zowel de kinderen Vliegen, Jongen, Verhulst en Wiertz dragen de doopnaam *Maria*. Volgens een van haar kinderen had oma daarop invloed gehad.

In de tak Lacroix - Van Wersch kregen alle kinderen de doopnaam *Gerardus*, omdat de moeder, afkomstig van Hommerig, parochiaan van Wittem was, waar de heilige Gerardus zeer vereerd wordt.

Bij de jongste generaties is de traditie van overerving van namen bijna geheel verdwenen. Daarom tref je nu een grote verscheidenheid in namen aan.

---

⁹ Verderop in deze album vermeld ik het peetouderschap van de oudere kinderen in het gezin Wiertz over de jongere. Dat is terug te vinden in de doopnamen van de jongeren.

ONDANKS DE GRENZEN EEN GRENZELOZE STREEK.

Het bekende drielandenpunt was van 1816 tot 1915 een vierlandepunt. Zoals op bijgaande kaarten te zien is, had niet alleen Nederland, België en Duitsland maar ook Neutraal-Moresnet, een piepklein gebied van $3\frac{1}{3}$ vierkante km, er een grenssteen staan. Dit staatkundig curiosum was een compromis tussen Duitsland en Nederland (later België), om het beheer over de zinkmijnen in Kelmis te regelen.¹⁰

Ondanks de grenzen was er druk verkeer in de streek. Aken was de stad, waar veel Vaalsenaren gingen werken en winkelen. De mark was de gangbare munt en het Duits de voertaal. In België gingen de kinderen naar kostschool om Frans te leren, en met Belgische boeren werd handel gedreven.

Opmerkelijk is, dat zeven van de elf kinderen Van Wersch na hun huwelijk in België gingen wonen. Daarvoor zijn verschillende redenen aan te halen.

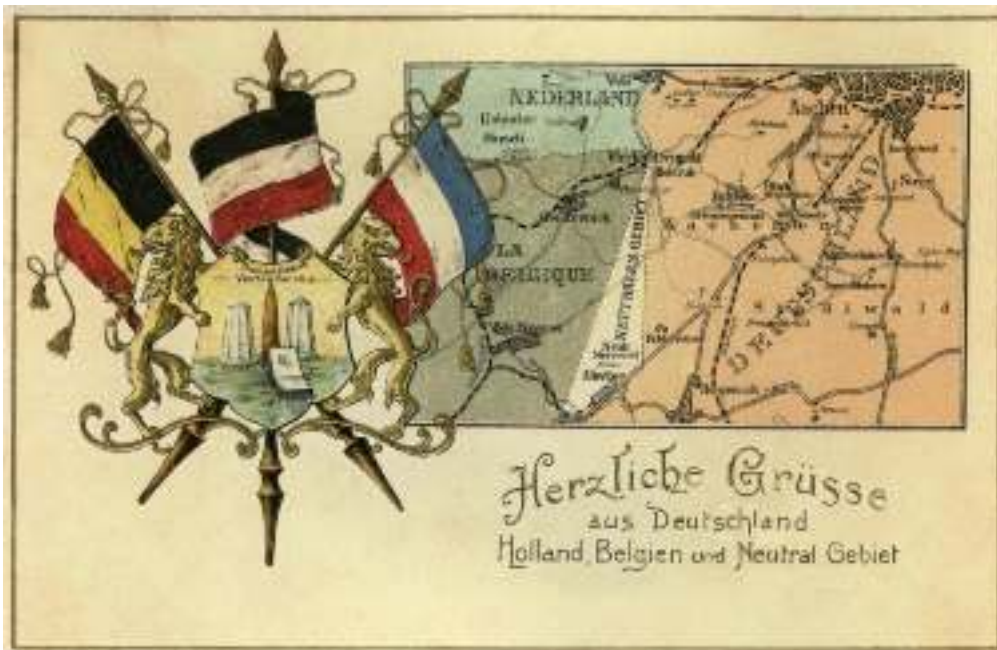
- Meerdere dochters hebben als dienstmeisje op 'n boerderij in België gewerkt: Maria in Lontzen, Herbestal en Montzen. Haar echtgenoot vond ze in Montzen. Mechthilde werkte enkele jaren in Herbestal, Walhorn en Montzen. Haar man kwam uit Vijlen, maar zij verhuisden later naar België. Tientje en Ida hadden een betrekking in Herbestal. De echtgenoot van Tientje kwam uit Welkenraedt, en die van Ida uit Moresnet. Louise was in dienst bij haar getrouwde zus Tientje en leerde daar haar man Louis Maréchal kennen, neef van Joseph Vandenhove.

Welkenraedt en Herbestal (gemeente Lontzen?) liggen aan weerszijden van de weg naar Eupen. Alle genoemde plaatsen liggen dicht bij elkaar. De grootste afstand is 8 km.

- De plaatsen in België, waar de kinderen Van Wersch zich vestigden, liggen, met uitzondering van Battice, in een streek waarin toen eenzelfde dialect gesproken werd als aan de Nederlandse kant van de grens. Er bestond dus geen taalbarrière.
- In België waren na de Eerste Wereldoorlog meer boerderijen te koop dan in Nederland. Bovendien konden de Nederlandse boerenzoons meer betalen dan de Belgische.
- Veel mensen in de Belgische grensstreek gingen werken in de Luikse industrie, ook pachters van kleine boerderijen. Het werk en soms ook de bedrijfsleiding thuis lieten ze over aan Limburgse knechts. Die deden het vaak zo goed, dat ze later het bedrijf zelf konden overnemen.

---

¹⁰ Zie voor de geschiedenis van Neutraal-Moresnet het artikel "Aus dem 'neutralen' Gebiet von Moresnet" van A.Bertha in het Jaarboek 1994 van de Stichting 'Historische en Heemkundige Studies in en rond het Geuldal.

NAAR HET PENSIONAAT.

Alle kinderen van de Sieperhof gingen één of meerdere jaren *in pensionaat*; de meesten in België om er Frans te leren. Dat hoorde bij een goede opleiding en was een symbool van een hogere status. De kostschool gaf de kinderen Wiertz de kans om in contact te komen met kinderen uit de kringen, waaraan oma zich graag wilde spiegelen.

Maria heeft van augustus 1913 tot augustus 1914 in Herve op school gezeten. Er waren daar twee internaten dicht bij elkaar onder leiding van dezelfde zusters.

Van het grootste heb ik naast enkele foto's een prospectus, waarin doel en werkwijze van het instituut omschreven zijn.

Door de ligging, omgeven door tuinen en grasvelden, biedt deze instelling een zeer prettige aanblik. De zuivere en verfrissende lucht, die men er inademt, heeft een zeer voorspoedige invloed op de gezondheid van de leerlingen.

Men stelt zich ten doel de jongedames een gedegen onderwijs en een verzorgende opvoeding te geven, met de godsdienst als basis.

De leerlingen, die steeds onder toezicht van de onderwijzeressen staan, worden omringd door voortdurende moederlijke zorg; in het pensionaat heerst een liefdevolle familiesfeer, vol opgewektheid en eenvoud.

Men hecht bijzondere waarde aan het onderwijs in de huishouding: buiten de theoretische lessen worden de leerlingen praktisch ingewijd in alle werkzaamheden die een goed huishouden omvat: onderhoud van de woning en de meubels, wassen, strijken van linnengoed, reiniging, etc: gevarieerde kooklessen, conserveren van voeding, etc.

Er wordt een naaicursus gegeven op een ordelijke en zeer praktische manier door een lerares van de Middelbare Vakschool van Luik.

Het onderricht in het handwerken omvat behalve de vervaardiging het herstellen, het vermaken, het stukken inzetten, het stoppen, het mazen en alle fraaie handwerken.

's Zondags liepen de meisjes in een uniform van zwarte rok en witte bloes. Vakanties waren er alleen met Kerstmis, Pasen en in augustus.

De kosten waren in 1925 450 frank, ongeveer f225 per jaar. Omgerekend naar de huidige tijd: €2655.

De opleiding, die in zo'n pensionaat werd gegeven, was er vooral op gericht de meisjes voor te bereiden op hun dienende rol in gezin en maatschappij. Een vak leren of een diploma halen waren doelen, die geheel buiten het gezichtsveld van docenten en leerlingen lagen. De dochters uit de betere standen werden geacht vooral een trouwe echtgenote voor hun man, en een goede moeder voor zijn kinderen te zijn.

PENSIONNAT DE DEMOISELLES

— DÉDIÉ PAR LES —

SŒURS DE LA PROVIDENCE ET DE L'IMMACULÉE CONCEPTION HERVE.

Sous le rapport de la situation, cet établissement entouré de jardins et de prairies, présente un aspect très agréable. L'air pur et vivifiant qu'on y respire exerce la plus heureuse influence sur la santé des élèves.

Le but auquel s'y propose est de donner aux jeunes personnes une instruction solide et une éducation soignée, basée sur le religion.

Les élèves, toujours sous la surveillance des maîtresses sont entourées de soins matériels et constants; un affectueux esprit de famille, la gaieté, la simplicité régissent dans le pensionnat.

L'ensemble des études comprend deux sections:

1re La section primaire, dont le programme est conforme à celui des écoles officielles.

2° La section moyenne, qui suit le programme des écoles moyennes de l'Etat.

L'étude de la langue allemande est obligatoire.

L'enseignement est donné par des maîtresses diplômées.

On donne une importance toute particulière à l'enseignement de l'économie domestique: outre les leçons théoriques, les élèves sont habilitées pratiquement à tous les travaux que comporte le bon service d'une maison: entretien de l'habitation et du mobilier, blanchissage, repassage du linge, déshabillage, etc.; préparations culinaires variées, conserves alimentaires, etc., etc.

Un cours de coupe est donné d'une manière méthodique et très pratique par une maîtresse de l'Ecole moyenne professionnelle de Liège.

L'enseignement des travaux manuels comprend outre la confection, le raccommodage, repêche, rapiéçage, ravaudage, remmailage, et tous les ouvrages d'agrément.

Moyens d'émulation.

1er Les compositions mensuelles.

2e Des examens oraux à la fin de chaque trimestre, en présence de la Supérieure et de personnel enseignant de l'établissement. Les élèves qui s'y distinguent le plus reçoivent une carte d'honneur.

3e Deux fois par trimestre, les parents reçoivent un bulletin qui les renseigne sur la conduite et l'application de leurs enfants et, toutes les semaines, une carte indiquant le nombre de points obtenus pour la conduite, l'application, l'ordre et la propreté.

A la fin des études moyennes, les élèves subissent un examen devant un jury présidé par un inspecteur officiel qui, dans le courant de l'année, vient plusieurs fois interroger dans les classes.

Visites — Sorties.

Les parties ne sont interdites que le dimanche de 1 heure à 5 heures 1/2.

Il n'y a d'exceptions que pour les élèves étrangères qui reçoivent rarement des visites de leur famille.

Les pensionnaires ne peuvent sortir qu'avec leurs parents, ou avec des personnes dûment autorisées par eux.

Uniforme.

Il n'est porté que le dimanche.

Hiver: Robe noire; manteau; lavallière en soie blanche.

Été: Robe noire; lavallière blanche.

Robe blanche, ou en dentelle blanche; hauteur, 15 centimètres.

Pour plus d'uniformité, on peut se procurer les chaussures et les cols à l'établissement.

Conditions.

Le prix de la pension est de 450 francs, payables d'avance, aux trois termes suivants: 1er octobre, 1er janvier et à la rentrée de Pâques.

Il y a pour deux sœurs une réduction de 50 francs, à valoir sur le dernier terme.

Tout terme commencé doit être payé en entier.

Les élèves qui passent leurs vacances à l'établissement, payent un supplément de 70 francs pour les grandes vacances et de 30 francs pour les vacances de Pâques.

Taxa d'entrée à payer une fois seulement: 12 francs.

Cours facultatifs.

Leçons de piano et de musique vocale, par terme	25 francs.
Leçons de langue anglaise	10 "
Leçons de dessin et de peinture	7 "
Leçons de calligraphie	8 "
Leçons de piano	5 "
Leçons de maintien par une Dame	5 "
Abonnement au théâtre.	5 "

Cours spécial d'économie domestique

POUR LES JEUNES FILLES DE LA CLASSE AÏSÉE
ANNEXÉ AU PENSIONNAT DES

SŒURS DE LA PROVIDENCE ET DE L'IMMACULÉE CONCEPTION.

HERVE.

«Les femmes fondent et ruinent les maisons...»
«Une femme intelligente et appliquée est l'âme de toute une

 Pensionnat des Sœurs
de la Providence
et de l'Immaculée Conception
Herve
Cour de récréation.

E KRISKINDJE ONDER DER BOM EN DER OPA IN GEN HIMMEL.

Toen Maria met Kerstmis naar huis ging, trof ze er een nieuw zusje aan: Paula. Zij was op 26 oktober geboren, maar Maria had haar nog niet gezien. Oma had haar als cadeautje bij de kerstboom gelegd. Oma was 32 jaar en Paula was haar tiende kind. Omdat al vier kinderen overleden waren, bestond het gezin uit 9 leden, knechten en dienstmeid niet mee gerekend.

Paulus Wiertz, de vader van Joseph, was ondertussen ziek geworden. Hij heeft enkele maanden op bed gelegen, en stierf op 16 januari 1914 op 85-jarige leeftijd.

In de familie leven een aantal anekdotes over de welstand van Paulus Wiertz. De meest betrouwbare hoorde ik van Hein Meessen, leeftijdgenoot van mijn moeder, die 80 jaar koster is geweest in Holset.

Op de eerste vrijdag van de maand bracht de pastoor de communie bij de zieken. Hein Meessen begeleidde hem op zijn rondgang als misdienaar. Ze kwamen in 1913 ook elke maand op de Sieperhof bij de zieke Paulus Wiertz. Hein Meessen kreeg dan telkens een goudmark.

Een mark was meer dan 50 cent waard. Een heel bedrag voor die tijd, als je bedenkt, dat het dagloon voor een gewone arbeider toen f1 was. Je kunt je voorstellen, dat Hein Meessen 80 jaar later zich die mark nog weet te herinneren.

Johan Vandeberg, achterneef van Jozef Wiertz, vertelde vaker aan zijn zoon Siem, dat Paulus de goudstukken verborg in de kist met maïs, dat bestemd was voor de kippen.

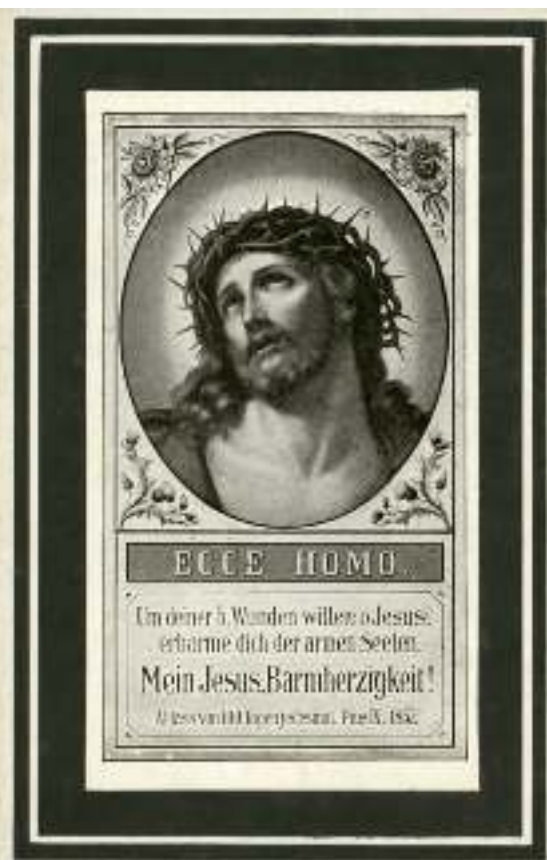
Ook werd gezegd dat Paulus Wiertz mensen, die in de kleine parochiekerk hun plaats aan hem afstonden, een goudstuk gaf. Waarschijnlijk ging het om een geldstuk.

Na zijn dood zou er geld gevonden zijn in de klok, tussen de muren en in zijn matras. Dat geld was echter door de muizen aangevreten. Hij gaf geld aan familie, als die daarom kwam vragen.

In Holset wordt nog het verhaal verteld, dat *kinger*, die op de Siep ginge spaeële, soms goodstukker vonte tusje de fakke in ut sjop.¹¹

---

¹¹ fakke = samengebundelde bossen brandhout.
sjop = open stalling voor de werktuigen.

Jesus! Maria! Joseph!

Eine Ehrenkrone ist das Alter, auf
dem Wege der Gerechtigkeit wird sie
gerunden. (Sprüche, 8, 0.)

+

Zum frommen Andenken
an den wohlthätigen Herrn

Peter Paulus Wierb

welcher zu Hofset am 18. Januar
1914, versehen mit dem hl. Sterbe-
sakramenten, infolge Alterschwäche,
gottselig im Herrn entschlafen ist.

Der Verstorbene war geboren zu
Wjlen, den 7. Januar 1829, verhehe-
lichte sich am 23. Okt. 1875 mit
Kuna, Katharina Bischoff, welche
ihm bereits am 9. Okt. 1878 in die
Ewigkeit voranging und deren Ehe
mit einem Kinde gesegnet wurde.

Mit der Ehrenkrone des Alters
versehen geht er zu Grabe: seine im
wahren Glauben und tiefster Gottes-
furcht begründete Rechtschaffenheit,
sein Eifer in Erfüllung der christ-
lichen Pflichten und seine Geduld
womit er die Leiden seiner letzten

Lebensjahre getragen, berechtigen
uns zu der tröstlichen Hoffnung, daß
er die Krone des Lebens werde er-
langt haben.

An seinem Grabe trauern sein
einziger Sohn, 6 Enkel eine Schwie-
gertochter und die übrigen Anver-
wandten, welche die Seele des Ver-
storbenen dem hl. Opfer der Priester
und dem Gebete der Gläubigen emp-
fehlen, damit sie desto eher ruhe
im ewigen Frieden.

„Mein Jesus Barmherzigkeit.“ (100 L. Wöl.)

• • •

König-Webet.

Jesus, Maria, Josef, auch schenke ich mein
Herz und meine Seele!

Jesus, Maria, Josef, hebet mir bei in
meinem Lebenskampfe!

Jesus, Maria, Josef, laßet meine Seele
mit euch in Frieden scheiden.

Es geschehe in allen Dingen, es werde ge-
lobt und in Ewigkeit über alles gepriesen der
gesehene, in seinem Willen und Willen seiner
forschliche, allgebietende und in allen seinen
Regungen Lebenswürdigste Wille Gopos.

Druck von H. M. Kottner, Naab

IN DE STEIGERS.

Na de dood van Paulus kregen opa en oma zijn vermogen. Al vlug besloten zij tot een ingrijpende verbouwing. Door het groeiend aantal kinderen was meer woonruimte gewenst.

Op 'n oude kaart is te zien, hoe de boerderij vroeger uit drie delen bestond. Zie tekening hieronder. Gezien vanaf de weg stond er links een L-vormig gebouw met de korte kant langs de weg en de lange zijde aan de moestuin. In het lange stuk was de koestal. Het korte stuk was laag, en daarin waren het kippenhok en *ut bakkes* te vinden. Een tweede L-vormig gebouw lag eraan evenwijdig: de korte kant langs de straat, de lange zijde naast de boomgaard. Aan die kant was het woonhuis. Tussen deze gebouwen was een smalle opening, ongeveer op de plaats, waar later de voordeur en gang waren. Aan de achterkant sloot een derde stuk aan, dat dienst deed als kalverenstal en schuur. Tussen woonhuis en schuur was weer een tweede doorgang.

Het huis kreeg bij de verbouwing een totaal ander front. De gebouwen aan de straatzijde werden afgebroken. Op de plaats van de doorgang naar de hof en de daarnaast gelegen gebouwtjes werd een heel nieuw stuk gebouwd. Daarin kwamen het overdekt portaal, de voordeur, de gang, de pronkkamer en boven twee slaapkamers. Dit middenstuk sprong ongeveer 3 m. naar voren t.o.v. het oude woonhuis.

De vrijgekomen zijgevel werd bepleisterd in de trant van de nieuwe voorgevel. Er kwam een nieuwe doorgang met een grote poort aan de straat en aan de hofzijde. Daarin werd de melkwagen gestald. Verder werd er een stuk aan de koeienstal en aan de schuur gezet, zodat er een boerderij ontstond in carrévorm. Zie de tekening.

De pronkkamer, *der Saal* genoemd, werd alleen bij feesten gebruikt. Hierin stonden een sierlijke canapé en een ovale tafel met twaalf stoelen in Louis-XIV stijl.

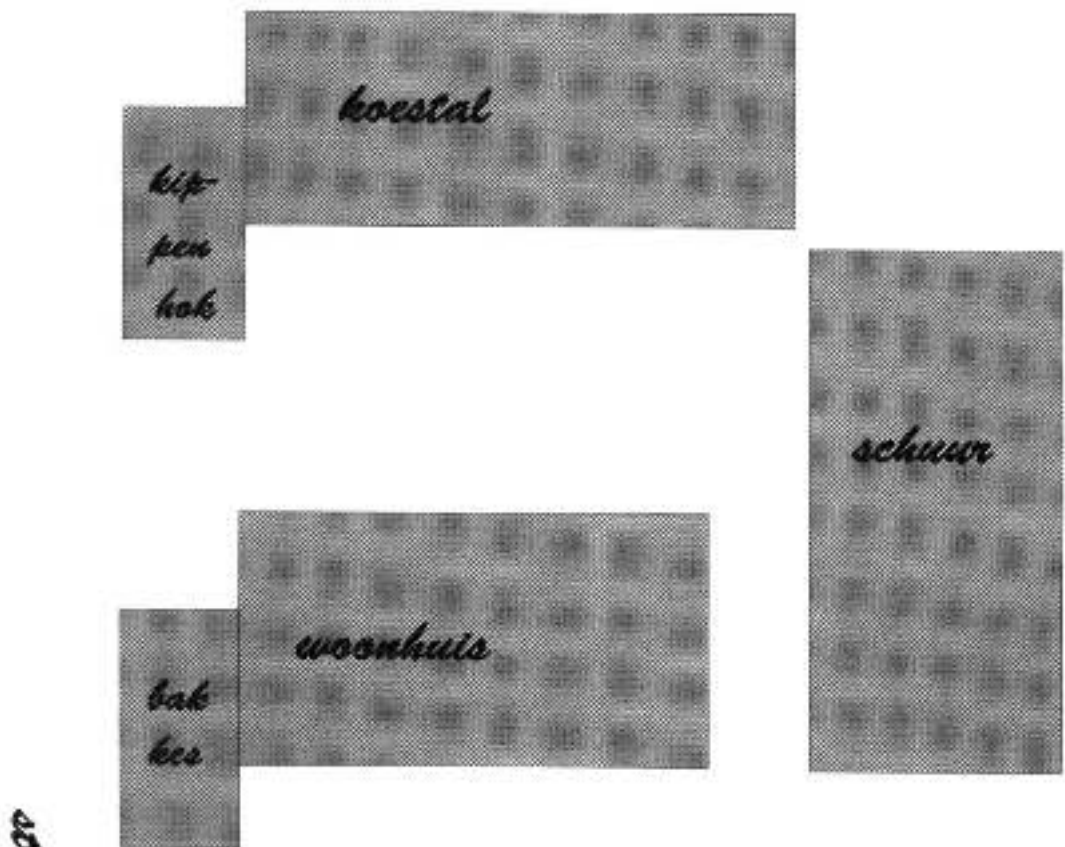
Boven de tafel hing een petroleumlamp met rondom zes kaarsen, waaronder telkens weer zes glazen pegels hingen. Die lamp had opa gekocht van kasteel Lemiers. Daar had men in die tijd elektriciteit gekregen, zodat de petroleumlamp overbodig geworden was. Ook hing er een stoeltjesklok.¹²

Aan de straatzijde kreeg het huis nog meer allure door een poortje met er naast twee zuilen, waarop sierlijke bloembakken stonden. Achter de heg werden boompjes geplant, en 's zomers stonden er nog hortensia's en laurierstruiken in grote houten kuipen.

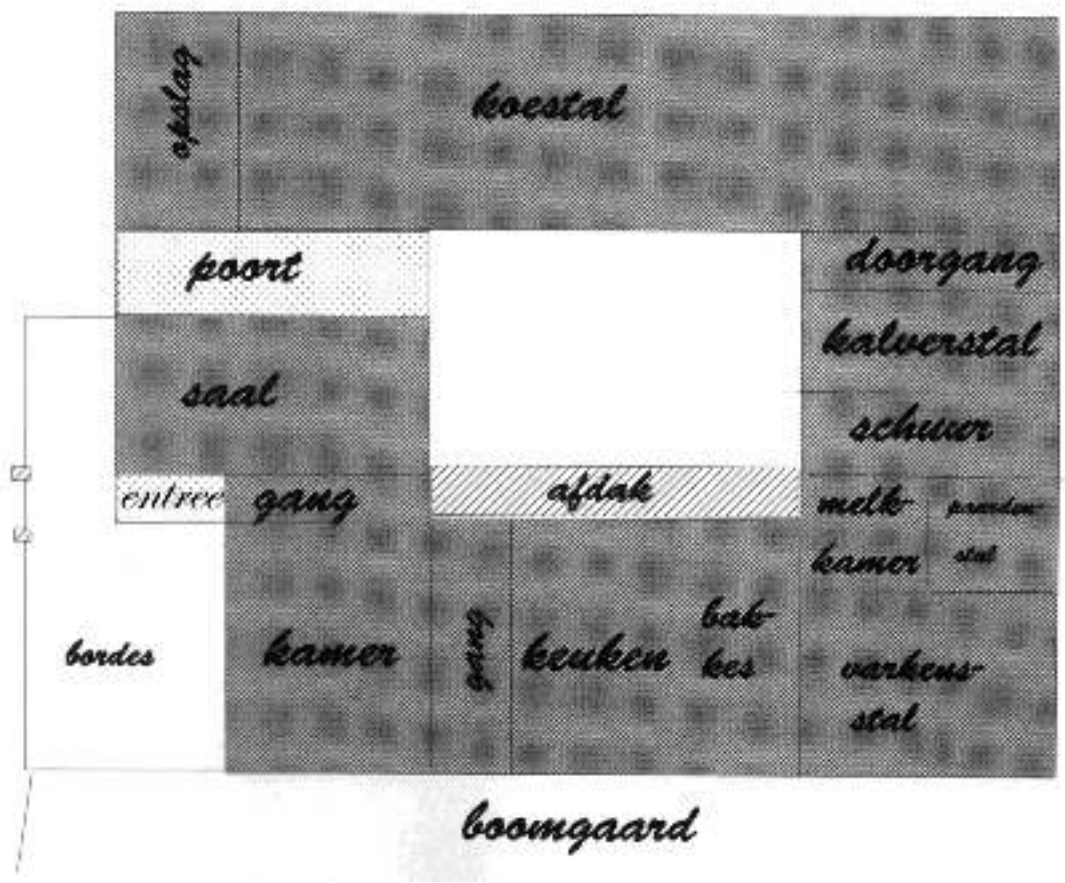
De boerderij kon daardoor in status wedijveren met de andere grote boerderijen in de buurt, zoals de *Eender*, *Dodlèger* en *Weyerhof*.

---

¹² Lamp en klok hangen nu bij mij in de kamer.

De Sieperhof tot 1914 en na 1941

LEVENSGEVAARLIJKE GRENZEN

4 augustus 1914.

Al enkele decennia hadden verschillende Europese staten zich op een oorlog voorbereid. Vooral Duitsland, maar ook Frankrijk, Engeland en Rusland beraamden plannen om hun tegenstanders zo snel mogelijk te verslaan. De voortdurende haat tussen Fransen en Duitsers bleek een explosieve bodem, die miljoenen mensen het leven zou kosten.

De moord op de Oostenrijkse troonopvolger Frans Ferdinand en zijn gemalin op 28 juni 1914 te Serajewo was de gezochte vonk in het kruitvat. Op 28 juli verklaarde Oostenrijk Servië de oorlog en van 1 tot en met 4 augustus raakten Duitsland, Rusland, Frankrijk, Engeland en België bij de strijd betrokken. In de volgende maanden en jaren zouden nog tientallen landen over de hele wereld voor één van de kampen kiezen, zodat de eerste wereldoorlog een feit werd.

Het al vóór 1912 opgestelde aanvalsplan van de Duitse generale staf voorzag een doortocht van hun troepen door Nederlands Limburg om het Belgische achterland te bereiken. Maar de neutraliteit van Nederland respecterend besloot men vlak onder onze grens door te gaan. Daarvoor trok Duitsland rond Aken een troepenmacht van meer dan een half miljoen soldaten samen, en rond Eupen een leger van 120.000 soldaten.

Op dinsdag 4 augustus 1914 om 2 minuten over acht 's morgens overschreden de eerste Duitse soldaten de grens bij Gemmenich. Een onafzienbare stoet infanterie, cavalerie, auto's, veldgeschut en foerage-eenheden trok daarna over de smalle wegen richting Maas en Luik. Zie bijgaand kaartje.

Het Belgische leger onder aanvoering van Koning Albert verzette zich moedig tegen de brute overval. De Duitsers, die deze tegenstand totaal niet hadden verwacht, reageerden op een verschrikkelijke manier. Burgers werden opgepakt en gefusilleerd. Huizen en gebouwen, ja zelfs hele plaatsen zoals Visé en Leuven, werden platgebrand.

De streek leed erg onder het oorlogsgeweld. In Battice vielen 23 slachtoffers onder de burgerbevolking en werden 146 huizen in de as gelegd. In Herve kwamen 38 mensen om en gingen ongeveer 300 gebouwen in de vlammen op.

De kaarten geeft een beeld van de verwoestingen in Herve en Visé.

In de Belgische volksmond werden de Duitse cavaleristen *Ulahnen* genoemd, omdat ze deden denken aan de barbaarse Tartaarse ruiters.

Nederland bleef neutraal, en sloot zijn grenzen af om te voorkomen, dat het land in de oorlog betrokken zou worden. De Duitsers maakten later van de grens een onneembare barrière: noch Duitse, noch Belgische onderdanen mochten over de grens vluchten. Duitsers zouden zich zo aan de krijgsdienst kunnen onttrekken, terwijl Belgische mannen het geallieerde leger zouden kunnen versterken.

Zowel in Nederland als in België moesten familieleden in dienst.

Egidius Hensgens, 9 maanden getrouwd, was gelegerd in Maastricht. Hij schrijft aan zijn familie op de Sieperhof het volgende:

Maastricht, den 31 September 1914.

Geliebter Schwager und Schwägerin

Schon lange habe ich nichts mehr von euch gehört und gesehen.

Ich bin God sei dank noch sehr gesund und munter, was ich auch von ihnen allen hoffen. Am vorigen Zontag war ich wieder mahl zu Hause gewesen mit meiner Geliebte Frau geht es auch noch gut.

Besonders neues wisse ich ihnen nicht mitzutheilen. Es ist hier in Maastricht noch alles beim alten. Vom Krieg hören wir nicht viel mehr und was die Zeitungen schreiben das kan man schlecht glauben.

Lebewohl bis auf ein baldiges Wiedersehen. Viele tausende Grüsse von euer Schwager Schwester Egidius Elisa.

Mein Adres ist 1ste Com. 2de Bat 13 Reg. Inf. Lesbonsetforts Maastricht.

Met *Lesbonsetforts* is het Bonnenfantenklooster bedoeld, dat in die tijd dienst deed als kazerne en later als museum.

Uit een andere kaart blijkt, dat ook Joseph Munnix en Willem van Wersch in Nederlandse dienst waren. Mechtilde Munnix schrijft aan haar man, die dan in Valkenburg gelegerd is, het volgende:

Montag den 14. 9. 14.

Liebster Joseph.

Liebster Joseph bin gestern nach Vijlen gewesen nach unsere liebe Heimat und nach unsere gute Mutter Schwester und Tante welche Dir alle von mir grüssen lassen und bin auch in Panhaus gewesen und habe mein Bruder Wilhelm wieder gesehen, der war aber dick geworden und war gantz fremd den Er hat sich den Snurbart abgetahn. Liebster Joseph, Wilhelm hat vier Tage um bei seiner Frau zu bleiben, von Samstag bis an Dienstag. O das währ auch eine Freude für uns nicht wahr liebster Gatte, wenn wir noch mals so lange beisammen bleiben könnten. O wie freue ich mich Dich bald wieder zu sehen, ich werde mir heute das kleine Tinge holen. Wilhelm wahr auch sehr froh wen ich das für seine Frau tuhen wolte, ich habe gestern deine liebes Briefgen erhalten und Alfons wird die Äpfel früher pflücken.

Nun in der Hofnung das Dir dieses Kärtgen genücht verbleibe ich in der beste Gesundheit wie ich auch von Dir hoffe. Deine Dich liebende Frau Mechtilde. Die herzlichsten Grüsse und Küsse bis auf Wiedersehen.

De familie Munnix woonde in Raren, een gehucht tussen Holset en Vaals. Willem van Wersch boerde in Vijlen op het bedrijf, dat bekend staat als *ut Pannis*. Toen deze boerderij afbrandde, verhuisde het gezin naar *Hommerig* in de gemeente Wittem.

Mechtilde nam waarschijnlijk *das kleine Tinge* (= *Tienchen*) mee naar huis, omdat Louise Van Wersch, de vrouw van Willem, al vlug zou bevallen van haar vierde kind.

Wellicht zijn de ansichtkaarten in Duitsland uitgegeven om de vorderingen van de oorlog uit te beelden. Dergelijke kaarten werden verspreid om met de opbrengst de kosten van de oorlog te betalen. De tweede kaart is wel heel merkwaardig. De man op de foto staat er als een toerist, rustig pijprokend en onberoerd door de verschrikkelijke verwoestingen van de oorlog.

Egidius Hensgens schrijft:

..und was die Zeitungen schreiben das kan man slecht glauben.

1914
Egidius Hensgens
 Geleerd in Maastricht

Abendschrift den 20. Septemburg
 Johanna Schwagerin Schwägerin
 Schon lange habe ich nicht
 mehr von euch gehört und gedenke
 Ich bei Gott ein demnächst zurück
 und Euch wieder was ich auch
 von ihnen allen hoffen. Am vorigen
 Sonntag war ich wieder nicht in Han-
 gowen mit meiner Geliebten. Freu-
 geht es auch auch gut.
 Besonders merke ich ihnen
 nicht mehr zuhören. es ist hier in
 Abendschrift noch alles beim alten.
 Von Krieg hören wir nicht viel.
 mehr und was die Zeitungen
 schreiben das kann man schlecht
 glauben.
 Lieber alle bis auf ein baldiges
 Wiedersehen viele küssende Grüße
 von einer Schwagerin Schwester
 Egidius Elise
 Abendschrift 104 Corn. 2de Bat.
 13 Reg. Inf. Leobersdorf Abendschrift

1915
Willem en Louise van Wersch
 Tientje Mathieu Jeu

De werkelijkheid was echter erger dan wat de kranten schreven. Objectieve informatie was moeilijk te krijgen: om de vijand zo verschrikkelijk mogelijk af te schilderen werd over en weer de geruchten-machine in werking gesteld. Pas langzaam aan kwamen berichten over de gruwelijke terreur en verwoestingen de grens over. De Duitse pers vergoelijkte haar wandaden tegen de Belgische bevolking door verhalen te verspreiden, dat burgers vanuit woonhuizen op soldaten schoten.

Langs de Nederlandse grens met België en Duitsland kwamen drie elektrische draden op verschillende hoogte. Daar werd regelmatig een stroom van 2000 volt doorheen gestuurd. Wie dan probeerde door de versperring heen te komen, werd *doodgebliksemd*, zoals men dat in grensstreken noemde.¹³

De afsluiting van de grens had ook gevolgen voor de familie Wiertz.

- Maria, de oudste dochter, was op 4 augustus nog in Herve. Zij en een dochter van Schlüper bleven veertien dagen in het internaat achter terwijl de andere meisjes reeds naar huis waren. Gezien bovenstaande feiten en geruchten is te begrijpen, dat de meisjes erg bang waren. Maria vertelde vaak dat ze met angst keek naar de Duitse soldaten, als die met hun piekhelmen achter de heggen rond het internaat liepen.

De ouders konden een taxi huren om de meisjes naar huis te halen. Maar noch over de wegen noch over de grens was verkeer toegestaan. Via allerlei binnenwegen reed de auto toch naar Nederland. Maria wist zich te herinneren, dat het een grote zwarte auto was met een brede treeplank.

Onderweg werden ze aangehouden, maar ze mochten gelukkig verder rijden. Een man, die de weg wees, kon hen te voet bijhouden. Maar dat het een hachelijke onderneming was, bleek uit de confrontatie met een dode langs de weg. Tegen de avond konden ze eindelijk de grens passeren. Op de terugreis naar België werd de chauffeur doorgeschoot.

Vanaf de Wolfhaag moest Maria alleen 2 km over binnenwegen naar huis lopen. Omdat het toen al donker begon te worden, was ze doodsbenauwd, en rende ze vlug naar huis.

Dichter bij huis gekomen, dacht ze, dat ze haar moeder zag lopen. Toen ze haar wilde omhelzen, bleek het een andere vrouw te zijn. Thuisgekomen vond ze eerst niemand in huis.

- De jongere zusjes, Rosa, Annie en Veva, werden in de oorlog naar Limburgse kostscholen gestuurd. Daarover straks meer.
- Na de afsluiting van de grens was persoonlijk contact met de familie in België onmogelijk. Post ging soms verloren.
- Vaals was economisch afhankelijk van Aken, en de familie Wiertz van Vaals. Dat had ook invloed op de financiële situatie.
- Foto's moest men nu in Nederland laten maken.

¹³ Zie artikel "Doodgebliksemd in de draad" van Rob Ruggenberg in dagblad de Limburger van november 1993.

Limburger Koerier

Provinciaal Dagblad.

Uitgever van de
Overseen M. J. J. J. J. J.
Wolffens van Kruis, Westland,
te Maastricht 17

5000 - 2500 - 2

DE OORLOG.

DE OORLOG.

De Duitse... (text continues)

TAMINIA

TAMINIA

de BESTE
ELKE RIJ ARBEID

IN HET BELGISCHE LEVEN

BRUSSEL, 8 Aug. (Bleuet).

Voor het vertrek der troepen naar het front... (text continues)

ENGLISCH-DUIJSCH OORLOG.

BERLIN, 8 Aug.
De Duitse marine heeft den Engelsen vijf... (text continues)

Om en bij de Duitschers.

(Van een medewerker).
Woensdag 8 Aug.
Reeds vroeg was ik van huis gegaan om te trachten... (text continues)

Europa in beroep

BRUSSEL, 8 Aug. (Bleuet).
Europa is in beroep... (text continues)

...zwaar martig, gewapend met geweer en daarbij... (text continues)

...Duits kwam mij de richting van Moulbaud aan... (text continues)

...Op zwaare plaatsen in Vier brandde het nog... (text continues)

...Dierzelfden middag waren ook nog vijf andere... (text continues)

...Duitsers drie van konink een tamelijk sterk... (text continues)

...Vandaag, hoe spoedig men aan alles went, in... (text continues)

...Eenige gevonden werden nog gedragen in de... (text continues)

...Deze kwam van den kant der Meuse een... (text continues)

...De koning dreest nu nu stinckelij om maar weer... (text continues)

...In de richting Neunen kleven teide salve... (text continues)